

Колоски

Олексій Сацюк

"Суди, Господи, тих, що зобижають мене..."

(Псалом 35).

I.

Суддя нервово стукнув кулаком по столі.

— Востаннє питаю вас, громадянко: розтягали ви народне добро?!

Мовчала. Бліде обличчя ставало байдужо-кам'яне. На западених щоках не здригнув ні один м'яз, не зацвіла кров'ю ні одна клітинка.

Понуро мовчала.

— Розтягали? Га?!

Уста Маріянни легенько заворушились.

— Крали народний хліб ?

— Ні... — тихо впало на судовий стіл.

— Ні ? А свідки ж бачили!

— Я тільки колоски збирала... На вижатому, на стерні... У мене діти...

— Збирали?

— Збирала...

Знову замовкла і тупо дивилася в одну точку понад головою судді.

Запала коротка павза.

На столі шелестів папір і подратовано поскрипувало перо.

Заля напружено чекала. Чекала на ви— слід, хоч він уже й так був майже кожному відомий: його можна було вичути з різкого шелесту паперу, з судорожного здригання пера і з нервових стрибків пальців, які те перо стискали. Проте, зори кількох десятків публіки пильно стежили за кожним найдрібнішим рухом судді та хвилинами допитливо спочивали на спокійно-кам'яній постаті Маріянни.

Іван Петрович непомітно сидів під стіною і тихцем зиркав поміж голови присутніх на обвинувачену. Її спокій, повага і витриманість будили в його душі ще більше співчуття до неї. Жаль було цієї виснаженої, голодної жінки. І діток лишила вдома., І вони голодні... Голодні діти чекають матері. І вона чекає. Чекає на покарання... Він — колишній суддя, а пізніше адвокат — знає, здогадується, на яке покарання заслуговує по сучасному закону збиральниця колосків...

Тихо зітхнув.

Коли б він мав змогу виступити зараз на її захист. Виступити і свобідно заговорити про цю людину, проаналізувати її душу, заглянути в її серце і розкрити в ньому все, чим воно в цій хвилині наливається. Змалювати картину злиденного життя і провести перед столом у пластичних образах обідраних, голодних дітей, для яких вона цей злочин

учинила. Ех! коли б...

Суддя підвів голову. Обкинув свердлючим поглядом публіку, гостро зміряв Маріянну і почав читати присуд. Окремі слова і речення наголошував з притиском, злобу свою випромінюючи в залю щілинами невеличких сірих очей.

Іван Петрович уважно прислухався.

Суддя читав.

Уже сухо прозвучали особові дані обвинуваченої, кваліфікація вчинку. Уже покликується на законну підставу і ось-ось — наступить суттєва частина...

Голос судді забарвлюється гнівом.

На залю важко падають слова:

— ...і Маріянну Степанівну Сидоренко визнати винною в розтяганні народного хліба та засудити її...

Іван Петрович стримує віддих.

— ...на п'ять років поправного табору.

У цьому моменті глянуло на себе дві пари очей: одні — повні душі, прихованого жалю і тихого докору, другі — бездушні, скляно-холодні, гнівні і ненависні.

Це зір Маріянни зустрівся з зором судді.

Не благала, не просила, лише докірливо дивилася й мовчала. Але в кутиках її очей збиралися вогкі краплини і рососою сідали на вії.

Публіка мовчки розійшлася. Судова заля спорожніла.

Лишилося тільки троє: за столом суддя, перед столом, мов заворожена, збиральниця колосків, а біля дверей — міліціонери

II.

Сіріли цементові квадратики панель, місто дихало спекою.

Іван Петрович, перетявши навскіс кілька вулиць, тінистим провулком прямував додому. Видовжував крок: хотів якнайшвидше відірватися від сорокатої галасливої юрби, що пливла по головних артеріях міста, щоб не чути ні розхристаного сміху, ні банально-беззмістовного гомону.

В душі ніс терпкі почуття: жалю — до людини, сорому — до носіїв нової справедливості. І йому сором. Він також відчувається винним у сьогоднішньому присуді, бо й він прихильник сліпої Теміди. Йому до болю важко!

Колоски...

Валяються на стерні зчорнілі, витрушені колоски. Припали пилом. Пташки сідають на свіже колосся, пурхають, витрушують його, перелітають із щебетом на інше, п'яніють від запаху хліба і повітря. Купаються в сонці. І миші підкошують здорове стебло, затягають у нори зерно достигле, налите...

Івана Петровича щось давить, гнітить, насовує хмари думок. Терпких, болючих думок. В уяві хвилинами виринає спокійна постать жінки з блідими, западеними щоками.

Колоски...

П'ять років!

Чоло і сріблясті скроні покриваються великими краплинами поту. Змахує їх обважнілим рухом руки і підсовує на потилицю зношений, вилинялий капелюх.

Іде під тягарем думок.

Когось минув, хтось привітався, хтось наче гукнув услід.

Не оглядається.

Проходить вузьке подвір'я камениці і скрипучими дерев'яними сходами підіймається на третій поверх.

У темному кінці коридора дзенькнув ключ, клацнув несміливо замок, і Іван Петрович зник за дверима.

У відчинене вікно невеличкої кімнатки приємним холодком дихав садок. Унизу, під самим парканом, дрібним намистом червоніли спілі порички, на яблуневих галузках рум'янцем запалювались яблука. Між зеленвіттям бриніли комахи.

Іван Петрович щодня любив дивитися в цей зелений острівце, оточений сірими мурами будинків, але ніколи не відчував тут такої краси, як зараз — у цій хвилині.

Спокій, краса, гармонія... Одвічні, незмінні закони!

Знечев'я підвів зір і глянув понад віття дерев ген далеко — аж за місто. Під самий обрій майоріли вижаті поля, де-не-де невиразними пунктиками синіли полукіпки. З обріїв також дихало спокоєм. І там гармонія. І небо гармонійно опуклюється над землею, гармонійно спадає поза обрії.

Іван Петрович задумано покивує головою :

— Світ! Чудовий світ! Світ — це одвічна гармонія. А життя? Гм?... Життя — це гра мінливих світлотіней.

Нараз щось обриває шовкову нитку думок. Перед очима стає спокійна постать Мар'янни.

Колоски...

Стомлено протирає чоло: намагається щось відсвіжити в своїй пам'яті.

— Колоски, колоски...

Наче б пригадує — десь читав. Збиральниця колосків. Так, молода жінка збирала колоски. Де це може бути?...

Підходить до старої бібліотечної шахви і, приклавши палець до уст, зосереджено думає.

Тьмяна перспектива пройдених років. Праця в суді. Посесорійний процес. Підготовлявся до справи. Потребував цитати. Шукав її. Увесь вечір шукав...

Ще коротка хвилина напруженої зосередженості, і по задуманому обличчю Івана Петровича пробігає промінчик.

Сягнув рукою в кутик шахви, мацнув по полиці і витяг товсту книгу в зношених чорних палітурках.

III.

За вікном горіли зорі, над містом нависала ніч, у садку тихо шепотіли яблуневі листочки.

Минали години.

Іван Петрович, похилившись над невеличким столиком, уважно перелистовував книжку. Інколи зупинявся і застигав у похиленій позиції, то знову шелестіли пожовклі листки, знову легенько здригали зморшки на задуманому чолі, знову безшелесно відходили хвилини у вічність.

Раптом зупинився і, здавалося, всією душею прилип до книги.

Читав. Жадібно читав:

"За тих часів, як правували судді, раз якось був у краю голод. І один чоловік з юдейського Вифлеема пішов із своєю жінкою та з двома синами своїми жити в край Маобіїв..."

Перед Іваном Петровичем розгорталася Книга Рут, а він, немов затратив відчуття простору і часу та уявою полинув у сиву біблійну давнину. Забув про все довкола — навіть не спожив своєї нужденної вечері.

З Юдеї стелиться камениста дорога в родючу Маобію. Дорогою йде довговолосий, сивобородий Єлемелех, за ним — його жінка Ноема і сини, блемелех повагом ступає по розжарених камінчиках і глибинами очей зорить синю даль. У правій руці — довгий тростиновий посох.

Стомились.

Відпочивають у тіні придорожніх пальм, споживають засушений ячмінник з оцетом, зривають свіже пальмове листя, смочуть і гасять докучливу спрагу.

Ідуть.

Віддаляються від рідного краю. Голод жене їх усе далі і далі.

...Гостинно приймає юдеїв плодюча Маобія: дає їм хліб і солодке козяче молоко. Живуть і голоду не знають, але туга, пригнітаюча туга за рідною землею роз'їдає їх серце і зганяє сон з повік.

У глиняній ліплянці Єлемелеха, що горіховою шкаралупкою втиснулася між дві пальми, весело гомонять невістки-маобитянки.

Спокійно, тихо пливе життя, розцвітають запашні весни, і на десяту — Ноемине серце наливається горем. Знову стелиться їй каменистий шлях у край юдейський.

Іде сама: ні чоловіка, ні синів — забрав Єгова.

За нею — дві вдови-невістки.

— Вертайтеся доні...

Цілує їх.

Орфа вагається.

Але Рут — невблаганна:

— Не силуй мене, мати, вернутись. Куди підеш ти, туди й я піду. Де житимеш ти, там і я житиму. Твій народ буде моїм народом, і твій бог — моїм богом.

І чує Іван Петрович:

Золотистими хвилями співають ячмінні юдейські поля...

І бачить:

Серед піль — молода, смаглява, чорноволоса Рут. Позад женців. На чужому полі. Збирає колоски. Вусаті ячмінні колоски. Довкола пахне хлібом...

Радіє Рут.

Згинається, ніжно бере кожний загублений женцями колосок і кладе в пеіе— ну. Уже назбирала досить багато.

На поле хтось прийшов. Шле поздоровлення женцям.

— Господар, Бооз... — шепчуть колоски.

Підводиться Рут. Спокійно дивиться великими чорними очима. Але в душі якийсь неспокій. Що він скаже? Вона ж— на його полі...

А він щось говорить з наглядачем. Зиркає на Рут.

— Чия це молодиця?

Наглядач:

Маобитянка.. Прийшла з Ноемою з маобійського краю.

І Бооз дає знак рукою.

— Слухай, небого!

Рут здригнулася. їй лячно.

— Не ходи збирати на інше поле. Будь тут з моїми дівчатами. Дивись, де вони жнуть на постаті та й ходи за ними. Я наказав хлопцям моїм не чіпати тебе.

Гнучкий стан Рут вигинається в уклоні..

— Як тобі схочеться пити, то йди до посуду та й пий те, що черпають мої хлопці.

Очі Рут горять вдячністю. Вклоняється до колін доброму Боозові. Легенько тремтять уста:

— Єгова хай буде ласкавий до тебе і до поколінь твоїх...

А Бооз до слуг:

— Нехай вона збирає колосся і поміж снопами, і не зобижайте її. Та й самі покидайте колосся із снопів, нехай вона збирає на харч, і не сваріть на неї.

Ласкаво всміхається сонце золотавим промінням, дзвенять ячмінні колоски, пливе симфонія любови...

Рут дивиться Боозові вслід і тихо молиться в душі. Ледь-ледь ворушаться повні коралеві уста. В пелену падають ячмінні колоски...

Іван Петрович підводить голову — зір відривається від книжки. Рябіють пожовклі листки чорними шнурочками літер.

Рут. Сонце. Коралеві уста...

Поволі все зникає, і в уяві лишаються уламки образів, клаптики, шматочки, серпанок туману, далекий шум віків...

Колоски...

В голові Івана Петровича сплітаються думки. Гарячі, розпалені думки.

Маріянна... Рут...

І Синай у синяві туману. Палає тамарисковий кущ, і сяють скелі, і трубно гремить голос крізь племіння тамариску.

На землю опускаються кам'яні скрижалі.

Людина сходить із Синаю.

Погналися віки, як коні буйногрові!

— А де скрижали?

— Закопали... — підказує гаряча думка.

Скроні Івана Петровича зрошуються потом.

— А може народилася нова справедливість? Глі!... Але що це справедливість: зміст одвічний чи порожній звук? Чи існує вона, безпристрасна, задумано-мовчазна, з терезами в руках? Любов у її грудях чи помста? Любов?... Ні! Любов загубилася. Загубилася в туманних просторах віків, через які прямував добрий Бооз, поспішаючи до атомних блискавок.

Закопані скрижали — загублена любов...

Настирлива думка павуком лазить по мозку:

— Мстива справедливість?... Абсурд! Такої не може бути.

І на устах з'являється гірка усмішка:

— Справливість — це невловима відносність.

Спадають обважніло повіки, і стомленого чола торкається сон, легкий, перелетний, наче дотик крила ластівки.

Колоски...

Маріянна, голодні діти...

Діти? Де вони? З якого села Маріянна? Де б довідатись? Ага І... Секретар суду. Вранці піду, піду до нього. Секретно, тихенько, щоб суддя не знав.

Заопікуватися дітьми! Неодмінно! Але утримання? Чим годуватиму? Я ж без праці. Може на фабрику? Ні, не дам ради — старий.

Журба снується тінню по обличчі.

Думає.

Довги думає Іван Петрович.

Нараз — в очах веселі огники. Прийшла чудова думка: в їхньому будинку нема двірника. Він стане двірником. Працюватиме, заробить деяку копійку, дещо продасть із залишків свого колишнього майна. Не пропадуть діти! Не дасть їм загинути! Не дасть...

Наліг грудьми на відкриту книжку, чоло безвладно осунулось на руки, волосся сріблом розсипалось на стіл.

Заснув.

Серце глухо віддавало ритми і гонило свіжу кров по клітинах стомленого мозку. Але душа не могла знайти спокою: борсалася скаліченою пташкою, намагаючись розпалити пригашені думки.

Думки спали. Лише хвилинами щось витискало з грудей здушений шепіт:

— Колоссс-ки... колоссе...

За вікном нависала ніч, на столі горіла електрична лампа, по яблуневих листках скапувала роса, а десь по похилості дахів спливав шулі автомашини.